บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและข้อเสนอแนะของครูสังคมศึกษาต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ครูสังคมศึกษา จำนวน 295 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคาะห์โดยหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำผลเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ได้ผลสรุปดังนี้

สรุปผลการวิจัย

บทบาทด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน พบว่า ครูสังคมศึกษาโดยส่วนรวมปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างโดยแต่งกายแบบพื้นบ้าน, พูดภาษาพื้นเมือง, ใช้หัตถกรรมพื้นเมือง และชักชวนให้นักเรียนปฏิบัติตามในโอกาสหรือประเพณีต่าง ๆ รองลงมา คือ อบรมสั่งสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้ เกิดความสำนึกในการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ตลอดไป และจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนศึกษาหาความรู้และพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านที่จัดขึ้นในชุมชนรวมถึงการทำเครื่องใช้ต่าง ๆ ขณะเดียวกันพบว่า ครูปฏิบัติในระดับน้อย คือ การนำสิ่งประดิษฐ์ของชาวบ้านหรือวัตถุในท้องถิ่นมาตกแต่งห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน รองลงมา คือ ร่วมมือกับอาจารย์ในหมวดวิชาสังคมศึกษาจัดเนื้อหาและวางแผนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านตลอดภาคเรียน และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน ครูใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเรียนแบบมีส่วนร่วม

บทบาทด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการในโรงเรียน พบว่า ครูสังคมศึกษาโดยส่วนรวมปฏิบัติงานในด้านนี้ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ จัดให้มีการหล่อเทียนพรรษา, งานลอยกระทง, รดน้ำดำหัวครูบาอาจารย์ในโรงเรียนเมื่อถึงเทศกาลนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รองลงมา คือ จัดป้ายนิเทศหรือจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ และจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมหรือมุมวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นภายในโรงเรียน ขณะเดียวกันพบว่า ครูปฏิบัติในระดับน้อย คือ ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน, ศูนย์ภาษาพื้นบ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และฝึกประสบการณ์ตรงให้แก่นักเรียนนอกเวลาเรียน จัดงานสัปดาห์นิยมไทย, สัปดาห์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน, สัปดาห์อาหารพื้นเมือง, สัปดาห์ความรู้ทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริม เผยแพร่ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน และจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ปัญญา เช่น ตอบปัญหาหรือโต้วาทีเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน, จัดแข่งทำอาหารพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมพื้นบ้าน และเกิดความซาบซึ้งในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน

บทบาทด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน พบว่า ครูสังคมศึกษาโดยส่วนรวมปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ เข้าร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น งานลอยกระทง, แห่เทียนเข้าพรรษา, สงกรานต์, ทอดกฐิน, ทอดผ้าป่า รองลงมา คือ พานักเรียนไปร่วมงานกิจกรรมในชุมชน และร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานทั้งของทางราชการและเอกชน จัดให้มีการฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญของท้องถิ่น ขณะเดียวกันพบว่าครูปฏิบัติในระดับน้อย คือ การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนและประชาชน ด้านความคิดเห็น กำลังกาย เงิน และการเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน รองลงมา คือ แนะนำและส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่น มีการฟื้นฟูเกี่ยวกับการจัดทำงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมทั้งหาตลาดจำหน่ายสินค้า โดยจัดให้มีโครงการสัญจรเพื่อเผยแพร่กิจกรรม และวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

ส่วนข้อเสนอแนะของครูสังคมศึกษาต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏผลดังนี้

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

1. ควรมีการสอดแทรกและบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่นในรายวิชาสังคมศึกษา และรายวิชาอื่น ๆ โดยเน้นให้นักเรียนตระหนักถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีคุณค่า และให้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น รวมทั้งมีการใช้สื่อต่าง ๆ มาประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความเหมาะสม เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจในประเพณีต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

3. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมทำโครงงานวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน โดยนำเสนอผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

4. ควรประสานงานกับชุมชนโดยครูทำการเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อสืบสานภูมิปัญญาต่อไป

5. ควรจัดให้มีหลักสูตรท้องถิ่นโดยเฉพาะ และเปิดเป็นวิชาบังคับเลือก

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการในโรงเรียน

1. ควรจัดตั้งชุมนุมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียน

2. ควรกำหนดแผนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ในแผนงาน และโครงการของโรงเรียน ควรจัดให้มีการประชุม สัมมนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านแก่ครูอย่างจริงจัง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ควรสนับสนุนให้ครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น และควรกำหนดให้มีการแต่งกายพื้นเมือง 1 วันต่อสัปดาห์

4. ควรจัดกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดป้ายนิเทศ หรือการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเพณีพื้นบ้านอย่างสม่ำเสมอ

5. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอโครงงานอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยจัดเป็นกิจกรรมวิชาการของโรงเรียน

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

1. ควรสนับสนุนให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน และให้ชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น

2. ควรสนับสนุนให้ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญในประเพณีของท้องถิ่น เพื่อปลูกสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น

3. ควรมีการประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียนโดยจัดกิจกรรมเพื่อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เชิญผู้รู้ในชุมชนมาเป็นวิทยากรเพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการสืบทอดมรดกพื้นบ้าน และสืบต่อวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไป

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่นั้น สามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

บทบาทในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน โดยส่วนรวมพบว่าครูสังคมศึกษาปฏิบัติในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติงานในบทบาทนี้ในระดับปานกลางและน้อย กิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติในระดับปานกลาง คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง โดยแต่งกายแบบพื้นบ้าน, พูดภาษาพื้นเมือง, ใช้หัตถกรรมพื้นเมืองและชักชวนให้นักเรียนปฏิบัติตามในโอกาส หรือประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดความสำนึกในการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ตลอดไป และการจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ และพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านที่จัดขึ้นในชุมชน รวมถึงการทำเครื่องใช้ต่าง ๆ จากผลการวิจัยแสดงว่าครูเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน แม้จะมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง เพราะถือว่าได้ว่าเป็นหน้าที่ของครูที่ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดความตระหนักในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การอบรมสั่งสอน และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับชิต แก้วเพ็ง (2533, หน้า 26 - 27) ที่ได้ให้แนวคิดว่า ครูมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยครูกระทำได้ 3 วิธีคือ การอบรมสั่งสอน การให้การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและตระหนักในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านได้ โดยเฉพาะการทำตัวเป็น

แบบอย่างที่ดี ดังผลการวิจัยของ ชิต แก้วเพ็ง (2533, หน้า 101) พบว่า บทบาทที่โรงเรียนกระทำมาก คือ ให้คณะครูปฏิบัติตามวัฒนธรรมพื้นบ้าน และชักชวนให้นักเรียนปฏิบัติตาม เช่นเดียวกันกับ ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2539, หน้า 122- 124) เสนอว่าในการปลูกฝังนักเรียนให้เห็นความสำคัญและยอมรับในวัฒนธรรมครูควรเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และพระราชวรมุนี (2526, หน้า 109 – 110) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง เช่น การแต่งกาย, การพูดจา และการปฏิบัติในชุมชนก็สามารถสอนหรือปลูกฝังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ได้

ในขณะเดียวกันกิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย คือ การนำสิ่งประดิษฐ์ของชาวบ้านหรือวัตถุในท้องถิ่นมาตกแต่งห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน รวมทั้งการร่วมมือกับอาจารย์ในหมวดวิชาสังคมศึกษาจัดเนื้อหาและวางแผนการสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านตลอดภาคเรียนครูสังคมศึกษา อาจเนื่องมาจากการที่ครูต้องใช้เวลามากในการเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นงานประจำ และทำงานพิเศษอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนมอบหมายให้ทำ อีกทั้งยังไม่ได้รับความร่วมมือจากครูหมวดวิชาอื่น เพราะคิดว่าการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นหน้าที่ของครูหมวดสังคมศึกษาแต่เพียงหมวดเดียว ซึ่งส่วนใหญ่มีความคิดว่าการจัดตกแต่งห้องเรียนเป็นหน้าที่ของครูประจำชั้นที่จะต้องทำ

นอกจากนี้เนื้อหาบางรายวิชาก็ไม่สามารถสอนสอดแทรกได้จึงไม่สนใจ และเข้าร่วมประชุมกับอาจารย์ในหมวดวิชาที่จะวางแผนในการจัดการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชิต ลือพืช (2531, หน้า 53) และของ วีรยุทธ สุขไมตรี (2538, หน้า 68) ที่ว่าครูสังคมศึกษาไม่มีเวลาที่จะไปเข้าร่วมประชุมกับหมวดอื่น ๆ ในการวางแผนการสอนหรือการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะครูสังคมศึกษาต้องปฏิบัติหน้าที่ในการสอนที่เป็นงานประจำ ซึ่งบางคนต้องสอนหลายรายวิชา และเนื้อหาบางรายวิชาไม่สามารถสอนสอดแทรกในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมได้ และยังต้องทำงานพิเศษอื่น ๆ อีก จึงทำให้ครูไม่ค่อยปฏิบัติในกิจกรรมเหล่านี้ อนึ่งการที่ครูสังคมศึกษาไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมเสริมหฟลักสูตร เนื่องจากต้องเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอน แต่จากการวิจัยกับ พบว่า วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในการปฏิบัติการสอนโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ น้อย ยกเว้นวิธีการสอนแบบบรรยายเท่านั้นที่ใช้ปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะครูอาจยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและมีความชำนาญในวิธีการสอนแบบนี้มาก เพราะเป็นวิธีที่ง่าย หรือครูอาจขาดความรู้ความเข้าใจในเทคนิควิธีการต่าง ๆ อีกทั้งไม่อาจแยกแยะได้ว่าวิธีสอนใดดี ที่เหมาะสมสำหรับการสอนให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง และเกิดความตระหนักที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน นอกจากนี้ครูอาจมีข้อจำกัดในเรื่องของการมีภาระการสอนมาก ซึ่งส่วนมากครูมีจำนวนคาบสอนประมาณ

16 – 20 คาบ/สัปดาห์ ตลอดจนการทำงานพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียน ดังผลการวิจัยของ รัตนา ชัยเศรษฐ์ศิริ (2542, หน้า 74) พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยายมากที่สุดในการสอนเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย เนื่องจากมีความซำนาญในวิธีการสอนนี้มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาสอนที่กำหนดให้เพียง 50 นาที/คาบ และภาระหน้าที่การสอนที่มีคาบสอนมากถึงประมาณ 16 – 20 คาบ/สัปดาห์ ตลอดจนภาระงานพิเศษที่ต้องรับผิดชอบรวมถึงเนื้อหาวิชา วัฒนธรรมในหลักสูตรมีมากเกินไป

บทบาทด้านการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการในโรงเรียน พบว่า โดยส่วนรวมพบว่าครูสังคมศึกษาปฏิบัติในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลางและน้อย กิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติปานกลาง คือ จัดให้มีการหล่อเทียนพรรษา, งานลอยกระทง, รดน้ำดำหัวครูบาอาจารย์ในโรงเรียนฯลฯ เมื่อถึงเทศกาลนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะครูเห็นว่าการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติจริงจะทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญ และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองว่ามีคุณค่าอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิชัย ธาดานิติ (2529, หน้า 103 – 106) ที่ได้เสนอแนะวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านในวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวัฒนธรรมว่านอกจากการให้ความรู้ทางทฤษฎีแล้วจะต้องให้เด็กได้กระทำและปฏิบัติอย่างจริงจัง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เห็นและสัมผัสกับวัฒนธรรม ตลอดจนได้ร่วมกิจกรรมในการส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ วิชิต ลือพืช (2533, หน้า 83) ที่พบว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องของวัฒนธรรมส่วนใหญ่นั้น ต้องเน้นที่การปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี และสอดคล้องกับของ วีรยุทธ์ สุขไมตรี (2538, หน้า 84) ที่ว่าในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีความรัก และ หวงแหนในวัฒนธรรมที่ดีงาม จำเป็นต้องจัดให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจริง ๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้เกิดการซึมซับสำหรับนักเรียน และเห็นความสำคัญในของวัฒนธรรมไทย

ส่วนในการจัดป้ายนิเทศหรือจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติปานกลางนั้น อาจเป็นเพราะว่าในการจัดป้ายนิเทศหรือนิทรรศการเป็นประโยชน์ต่อครูและนักเรียนในการศึกษาหาความรู้ ตลอดจนเป็นวิธีการเรียนรู้แบบสืบเนื่อง เพื่อสร้างสรรค์และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนา ชัยเศรษฐ์ศิริ (2542, หน้า 28) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้วิธีการจัดป้ายนิเทศมากที่สุด และงานวิจัยของ มาลินี สวยค้าข้าว (2538, หน้า 22) พบว่าการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่อง

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ครูส่วนใหญ่จัดป้ายนิเทศหรือจัดนิทรรศการมากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมที่ง่ายสะดวก และใช้งบประมาณน้อย ทั้งยังเป็นวิธีการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียนนอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน นอกจากนี้ในการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมหรือมุมวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อดำเนินการส่งเสริม เผยแพร่ และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นในโรงเรียนก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรยุทธ สุขไมตรี (2538,หน้า 86) ที่ว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยมากที่สุดในการร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในโรงเรียนเพื่อดำเนินการส่งเสริมเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับงานทางด้านวัฒนธรรม ตลอดจนการขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณ ดังนั้นจึงมีการตื่นตัวและจำเป็นต้องร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมขึ้นภายในโรงเรียน เพื่อเป็นการเผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมบางอย่างที่กำลังจะสูญหายไป

ในขณะเดียวกันกิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย คือ การดำเนินการจัดตั้งศูนย์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน, ศูนย์ภาษาพื้นบ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และฝึกประสบการณ์ตรงให้แก่นักเรียนนอกเวลานั้น อาจเนื่องมาจากครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้เคยผ่านการอบรม ประชุม หรือสัมมนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับจัดตั้งศูนย์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ และฝึกประสบการณ์ตรงให้แก่นักเรียน อีกทั้งอาจติดขัดในเรื่องของเวลาที่ครูต้องทำหน้าที่ในการสอนและทำงานพิเศษอื่น ๆ ตลอดจนขาดแคลนบุคลากร และงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชิต ลือพืช (2531, หน้า 93) พบว่า ในการ รวบรวมโบราณวัตถุและวัสดุสำคัญทางวัฒนธรรมไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้นักเรียนและผู้สนใจ ทั่วไปได้ศึกษาค้นคว้า เช่น การจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ได้ปฏิบัติในระดับน้อย หรือไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องมาจากครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการอบรม ประชุม หรือสัมมนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมขาดบุคลากรที่จะดำเนินการ และขาดแคลนคู่มือในการปฏิบัติงาน

ส่วนในด้านการจัดงานสัปดาห์นิยมไทย, สัปดาห์ส่งเสริมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน, สัปดาห์อาหารพื้นเมือง, สัปดาห์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมเผยแพร่ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน รวมถึงการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ปัญญา เช่น การตอบปัญหาหรือโต้วาทีเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน, จัดแข่งขันทำอาหารพื้นบ้าน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมพื้นบ้าน และทำให้เกิดความซาบซึ้งในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ครูสังคมศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่น้อย อาจเนื่องจากครูไม่มีเวลาที่จะจัดกิจกรรมเพราะมีภาระอื่น ๆ ที่ต้องทำมาก ทั้งยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านงบประมาณ และขาด

แคลนบุคลากรที่จะให้ความร่วมมือจากครูหมวดวิชาอื่น ๆ ซึ่งครูทั้งหลายคิดว่าการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาเท่านั้น รวมไปถึงไม่ได้รับความร่วมมือจากนักเรียนเท่าที่ควร เพราะนักเรียนไม่กล้าแสดงออกในทางวิชาการ ไม่ได้รับการฝึกทักษะทางด้านการอ่าน การค้นคว้าอย่างเพียงพอจึงทำให้ขาดข้อมูลเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลในการตอบปัญหาหรือโต้วาที ดังผลการวิจัยของ พิสมัย ภูริคัมภีร์ (2538, หน้า 113) และ รัตนา ชัยเศรษฐ์ศิริ (2542, หน้า 75) พบว่า ครูไม่มีเวลาจะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพราะมีภาระกิจต่าง ๆ มากมายที่ต้องรับผิดชอบ อีกทั้งผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญและไม่สนับสนุนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านนี้ สำหรับการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะนักเรียนอาจไม่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนทำได้ยาก เพราะเวลาเรียนมีจำกัด ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการต่าง ๆ นักเรียนไม่กล้าแสดงออกเพราะส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกทักษะ และไม่ได้รับการฝึกฝนให้รักการอ่านการค้นคว้าอย่างจริงจัง จึงทำให้ขาดข้อมูลในการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ไม่กล้าแสดงออกในการโต้วาทีที่จะต้องใช้ทั้งความรู้และเทคนิคที่ได้รับการฝึกฝน ตลอดจนการเตรียมตัวจากครูผู้สอนเป็นอย่างดี จึงทำให้บทบาทของครูสังคมศึกษาในด้านนี้ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

บทบาทด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมปฏิบัติในระดับน้อย แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีการปฏิบัติงานในบทบาทนี้ในระดับปานกลางและระดับน้อย โดยกิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาได้ปฏิบัติปานกลาง คือ ครูเข้าร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และพานักเรียนไปร่วมกิจกรรมในชุมชน เช่น งานปอยหลวง, งานลอยกระทง, งานสงกรานต์, ถวายเทียนพรรษา, ทอดกฐิน, ทอดผ้าป่า ซึ่งตรงกับกับแนวคิดของ สุจริต เพียรชอบ (2536,หน้า 7 – 12) ที่กล่าวว่า ครูควรกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทำได้โดยสอนในชั้นเรียน จัดกิจกรรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียน และนำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ด้วย โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชิต แก้วเพ็ง (2533, หน้า 101) ที่พบว่า บทบาทของโรงเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนที่ปฏิบัติมากที่สุด คือ ครูเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ทางชุมชนจัดขึ้น ทั้งนี้เพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนถือได้ว่าเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านวิธีหนึ่งที่จะทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านไม่สูญหายไป

ในขณะเดียวกันกิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย คือ การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียน ประชาชน ด้านความคิดเห็น กำลังกาย เงิน และการเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน อาจเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ค่อยดีจึงทำให้ประชาชนให้ความสนใจในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นน้อย เพราะต้องทำมาหากิน รวมถึงการคมนาคมไม่สะดวก ประกอบกับที่ตั้งของโรงเรียนอาจอยู่ไกลจากที่อยู่อาศัย การเดินทางไปมาลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีรยุทธ์ สุขไมตรี (2538, หน้า 80) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมาจากสภาพทางเศรษฐกิจในชุมชนที่มีความสำคัญมากกว่า ประชาชนจึงไม่ค่อยเห็นความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมไทยมากเท่าที่ควร ตลอดถึงการห่างไกลจากชุมชนของโรงเรียนและการคมนาคมไม่สะดวก รองลงมาคือการแนะนำและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีการจัดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมทั้งจัดการติดต่อหาตลาดจำหน่ายสินค้า และการจัดให้มีโครงการวัฒนธรรมสัญจรเพื่อเผยแพร่กิจกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ การที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย อาจเป็นเพราะติดขัดในเรื่องของเวลาในการไปติดต่อกับชุมชนและการหาตลาดจำหน่ายสินค้า ในส่วนของชุมชนเองก็อยู่กระจัดกระจายและห่างไกลจากโรงเรียน ทำให้ครูไม่มีเวลาที่จะไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน การช่วยเหลือ ส่งเสริม เผยแพร่ และอนุรักษ์วัฒนธรรมจึงเป็นไปด้วยความลำบาก ดังนั้นบทบาทของครูสังคมศึกษาในด้านนี้จะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ควรสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษาได้เข้ารับการอบรม ประชุม หรือสัมมนาทางด้านการวัฒนธรรมพื้นบ้าน และอนุรักษ์วัฒนธรรรมพื้นบ้าน เช่น การรวบรวมข้อมูล, การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านโดยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงข้อเสนอแนะในเรื่องของวิธีการสอนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านให้ครูได้รับรู้ด้วยเพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และนักเรียน

2. ควรให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และดำเนินการให้ครูผู้สอน นักเรียน ตลอดจนประชาชนเห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นสิ่งที่ทุกคนควรภาคภูมิใจ อีกทั้งยังเป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องช่วยกันปลูกฝังวัฒนธรรมพื้นบ้านให้กับนักเรียน มิใช่ครูสังคมศึกษาเพียงหมวดเดียว

3. ควรเพิ่มบุคลากรด้านงานปกครอง งานธุรการฯลฯ เพื่อครูผู้สอนจะได้ลดภาระหน้าที่ที่มิได้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและมีเวลาเตรียมตัวสำหรับจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนมากขึ้น ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางวิชาการ ในโรงเรียนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. ควรสนับสนุนด้านงบประมาณ และอำนวยความสะดวกให้ครูสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การมีส่วนร่วมทางวิชาการในโรงเรียนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

5. ควรประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชน เพื่อความสะดวกในการขอความร่วมมือจัดส่งวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ หรือการพาครู และนักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่

6. ควรให้มีการกำหนดรายวิชาเฉพาะเกี่ยวกับวัฒนธรรรมพื้นบ้านในหลักสูตรของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับครูสังคมศึกษา

1. ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน เพราะครูได้ชื่อว่าเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็กรองมาจากพ่อแม่สิ่งใดที่ครูกระทำดี นักเรียนก็จะประพฤติปฏิบัติในแบบอย่างที่ดีตามไปด้วย

2. ควรพิจารณาใช้เทคนิควิธีสอนแบบต่าง ๆ โดยสอดแทรกในเนื้อหา และใช้ทักษะต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเนื้อหา ตลอดจนปรับปรุงวิธีการสอนให้สนุก และน่าสนใจ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

3. ควรหมั่นขยันศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้หลากหลายรูปแบบ และควรจัดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

5. ควรประเมินผลการพัฒนาด้านการเรียนของนักเรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย และควรกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

6. ควรร่วมมือกับครูหมวดอื่น ๆ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน

7. ควรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ และช่วยกันพัฒนาชุมชนโดยสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดี และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริม พื้นฟู เผยแพร่ และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่ตลอดไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะได้มีการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ในจังหวัดอื่น ๆ เพราะจะทำให้ทราบถึงบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูสังคมศึกษาในจังหวัดนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตร และพัฒนาบทบาทของครูสังคมศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. ควรจะได้มีการวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้กับประชากรในกลุ่มอื่น ๆ โดยไม่จำเป็นเฉพาะครูสังคมศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้ในเรื่องของการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านควรจะเป็นหน้าที่ของครูทุกคนเพราะวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งสำคัญของชาติโดยส่วนรวม

3. ควรศึกษาถึงสภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรรมการเรียนการสอนเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูสังคมศึกษา

4. ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษาที่มีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยการศึกษาจากตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น เพศ, อายุ, ประสบการณ์การทำงาน เป็นต้น